

SZTEhírek > Hírchívum > 2017. Június

Könyvhéten az SZTE: Mi a digitalizálás haszna a kutatómunkában?

2017. június 09.

„Az SZTE utcára viszi a tudományt” mottó jegyében a 88. Ünnepi Könyvhéten is jelentkezik saját programokkal a Szegedi Tudományegyetem. Nyitó programként a digitalizálásról, a webtérnek a tudományra gyakorolt hatásairól, a tudósok és a diákok kutatómunkában megnyíló új lehetőségeiről az SZTE öt munkatársa 2017. június 7-én a Somogyi-könyvtárban beszélgetett.

 Cikk nyomtatás
  Link küldés
  Tetszik 1
  Tweet

Negyedszázada fogja át és befolyásolja életünket a web. Az 1990-es évek második felétől elkezdődő nagyszabású digitalizálási program részese a Szegedi Tudományegyetem is. A nagy teljesítményű szkennerek tették lehetővé, hogy az analóg valóság dokumentumait digitálisan is használhatóvá tegyük.

Kép és szöveg

– A szövegek digitális feldolgozása több annál, mint hogy azokról digitális fotó készül. **A digitalizálásnak a szövegvilágot földerítő fajtái,** például az úgynevezett kétrétegű Pdf-formátumának az előnye, hogy miközben a dokumentum képi megjelenését is őrzi, az optikai karakterfelismerő rendszer révén szöveggént is kezelhető – hallottuk *Kokas Károlytól*, az SZTE Klebelsberg Könyvtár informatikai főigazgatójától.

A „cédulázást” mint a digitális technikai újításokat megelőző tipikus bölcsész kutatási módszerének báját, a könyvtárbeli kutatómunka előnyeit és hátrányait *Szajbély Mihály* irodalomtörténész professor anekdotázva érzékeltette. A levéltári munka nehézségeit pedig *Antal Tamás* jogtörténész villantotta föl. Példaként említette, hogy a 20 éve elkezdett egyik témája kapcsán eleinte kézzel kellett az országgyűlési

nyomtatványoknak, periodikáknak a mondatait lemásolnia.

A 100 éves Délmagyarország értékeit 2010-ben az **Időutazás a Délmagyarrral** című cikk-sorozatában bemutató *Újszászi Ilona*, az SZTE közkapcsolati koordinátora, a beszélgetés moderátora elárulta: e nagyszabású, de esetleges válogatást jelentő munka kapcsán született meg az ötlet, készüljön el vidék-Magyarország legpatinásabb napilapjának a digitális változata! **A Somogyi-könyvtár és az SZTE Klebelsberg Könyvtár együttműködése eredményeként elkészült DélmagyArchív születését bemutató kisfilm itt elérhető (https://www.youtube.com/watch?v=KMG_FU3I2sk).** A Délmagyarországban 100 év alatt megjelent több mint százezer cikket már feldolgozták, például tárgyszavasták, megadták a szerzőjét és címléírását az egyetem könyvtárosai, így **e szövegek rendkívül sokoldalú felhasználását tették lehetővé.**

A 70 éves Tiszatáj 2017-re elkészült digitalizálásának hasznosságáról *Annus Gábor*, a TiszatájOnline szerkesztője, az SZTE munkatársa beszélt. Az **archívum**, azaz a Tiszatáj régebbi lapszámainak **digitális változata** máris **elérhető itt (<http://tiszatajonline.hu/?p=2501&amenu=5&amenu=1>).** A mintegy 25 ezer cikk, vers, novella stb. egyenkénti bibliográfiai, azaz analitikus feldolgozása is megtörténik az SZTE Klebelsberg Könyvtárban, a munkatársak az anyag több mint háromnegyedével már el is készültek.

Belépést **a szegedi és egyetemi vonatkozású digitális tartalmakhoz az SZTE Klebelsberg Könyvtár honlapján a Contenta oldal jelent (<http://contenta.bibl.u-szeged.hu/>).** Innen a különböző digitális „raktárak”, azaz **repozitóriumok rendszere** érhető el. E kapun keresztül juthatnak például a **DélmagyArchív helytörténeti kincsesbányájához (<http://dm.ek.szte.hu/szteda/delmagyar?p=0>).** Vagy innen indulva az egyetemtörténet kutatói hozzáférhetnek **az SZTE históriájának dokumentumaihoz (<http://opac3.bibl.u-szeged.hu/szteda/univ?p=0>)** és a vonatkozó szakirodalomhoz. Azt is tervezik a könyvtár munkatársai, hogy azt a mintegy 250 ezer digitális fotót, amelyet az SZTE Egyetemi Levéltár vezetője, *Vajda Tamás*, illetve könyvtárosok és hallgató segítők készítettek a különböző erdélyi levéltárakban, szintén itt dolgozzák majd fel, megalapozva – többek közt – az SZTE jogelődjének számító kolozsvári egyetem históriájáról készülő könyv munkálatait.

A magyar egyetemesség szempontjából fontos digitális adatbázisok közül a mindenki számára ingyenesen elérhető **Hungaricana (<https://hungaricana.hu/hu/>)** ajánlható, míg előfizetéses adatbázis az ADT, azaz az **Arcanum Tudományos Adatbázisban (<https://adtplus.arcanum.hu/hu/>)** is érdemes tájékozódni.

Cédlázás helyett keresőszavazás

– *Miért tartja fontosnak a nyomtatásban már megjelent könyvek, folyóiratok, újságok digitalizálását a könyvtáros és a kutató?* – kérdezte *Újszászi Ilona*.

– A könyvtárosoknak létezik egy víziója: **ha egyszer minden, ember által előállított dokumentumot sikerül digitalizálni, akkor ezekből új tudásmezők szülehetnek** – jelentette ki *Kokas Károly*. – **Az óriási szövegbirodalmak létrejötte után áttérhetünk a big-data, a „nagy adat” kezelésre, a feldolgozásra**, ugyanis a mesterséges intelligencia olyan gráfokat és korrelációkat képes felrajzolni ebben az anyagban, amelyek újabb és újabb ötleteket adnak a kutatók számára. **Ennek feltétele az is, hogy a kutató megtanulja a keresés tudományát.** Például ha az „adtplus” által a magyar folyóirattermésből digitalizált 12 millió 600 ezer oldalt tartalmazó adathalmazt mondjuk egy Jókai regény szereplőjének a neve és egyetlen további információ alapján rendezzük, olyan összefüggésekre derülhet fény, amelyekre a kutató nem is gondolhatott, mert nem férne az idejébe ezt a mennyiségű adatot áttekinteni.

Konzervatív módon használja kutatóként a digitalizált tartalmakat *Szajbély Mihály*. Az irodalomtörténész példaként említette, hogy ha Jókai műveiben a „bosszú” szó jelenlétét és jelentéseit keresi, akkor már nem kell végigolvasnia a 100+10 kötetes korabeli életműkiadást, elég a digitalizált változat keresőjébe írnia a kifejezést. Sőt, ha menet közben valami más fogalom, például a „sértettség” válik érdekessé, akkor nem kell újrakezdenie az olvasást, csupán a keresőkérdést kell megváltoztatnia. Tehát számára a digitalizálás a forráskezelés egyszerűsödését jelenti.

– Két mezsgyén segíti a kutatómunkám a digitalizálás. Az egyik: **a gyorsaság, azaz egyszerűbb áttekinteni egy-egy munkaegységet, miközben a könyvtár és az archívum házhoz jön**, vagyis akár pizsamában, otthon, a karácsonyi szünetben is lehet kutatni a DélmagyArchívban – fogalmazott *Antal Tamás*. – Mivel pozitívista módon nem spekulatív témákon dolgozom, hanem a konkrét adatok

föltárása és közlése a célom, így ezeknek **az adatoknak a pontosításában** sokat segítenek az adatbázisok.

– **A szerkesztői munkát is könnyíti a digitalizálásból következő mennyiségi és minőségi változás** – vélekedett *Annus Gábor*. **Az értékörzésben óriási a digitalizálás jelentősége, miközben az értékteremtésben új minőséget hoz** az, hogy együtt látható a Tiszatáj eddigi termése.

A jövő megérkezett

– Az SZTE mesterséges intelligencia tanszékéhez kötődő hallgatók segítségével olyan új algoritmusokon dolgozunk, amelyekkel kigyűjthetőek lesznek a nevek, a toldalék nélküli földrajzi szavak a Délmagyarország eddig megjelent számainak oldalairól. Ha e munka végére érünk, akkor a személyekre és a földrajzi nevekre lehet keresni, és megvalósulhat az úgynevezett **georeferálás, azaz térképre vetíthetőek a személynevek**. Példa ennek a módszernek az alkalmazására könyvtáros kollégánk, *Molnár Sándor* munkája, aki a város térképére vetítette a szegedi repüléstörténet adatait. De ez csak egyetlen példa arra, mennyire **sokféle módon lehet majd összekapcsolni a digitalizált és könyvtárosok által feldolgozott szövegeket, például a gondolatok áramlását felvázolva, statisztikát készítve, azaz új tudáshoz jutva** – érzékeltette a digitális jövőben rejlő lehetőségeket *Kokas Károly*, aki elárulta: nagyon szeretnék folytatni a szegedi vonatkozású lapok digitalizálását, és ha lesz erre forrásuk, a Szegedi Napló digitalizálására is sor kerülhet, szintén a Somogyi-könyvtárral együttműködve.

– A mesterséges intelligencia révén akár olyan **titkosírás is megfejthetővé válik**, mint például a Voynich-kézirat, amellyel eddig nem boldogult egyetlen kódfejtő sem – vetette föl *Antal Tamás*.

– **A szélesre nyíló lehetőségek használatának ugyanúgy lesznek korlátai**, mint ma, amikor egy jó könyvtárban a rendelkezésemre áll szinte a teljes könyvvállomány, de egyszerre mégis csak egyetlen kötetet olvashatok, vehetek kézbe – fogalmazta meg dilemmáját *Szajbély Mihály*. Az irodalomtörténész hozzátette: rendelkezésünkre áll az új technika. Ennek révén új kérdéseket vethetünk föl, amelyek korábban föl sem vetődtek vagy nem voltak megválaszolhatóak, ám eközben más és régi kérdéseket félre kell tennünk. Tehát megszületőben egy olyan világkönyvtár, ami még soha nem volt, ráadásul bárholonnan elérhető, mégis maradt az a korlát, hogy egyszerre csak egy bizonyos kérdést tudunk föltenni, vagyis: **a rendelkezésünkre álló anyag végtelen, de kérdezési lehetőségeink nem válnak végtelenné**. Ugyanakkor a kutatói fantáziára ugyanúgy szükség van, mint korábban bármikor.

– **Az emberi emlékezet által átfoghatónál sokkal nagyobb teljességet lehet majd áttekinteni, illetve fontosabb és nagyobb, s több összefüggés deríthető föl, mint eddig. A digitális bölcsészet révén, sőt: a lementett webtér feldolgozása, azaz a webhistoriográfia terén valóságos új tudományágak keletkeznek**. Ám rengeteg hamis összefüggés is kézenfekvőnek látszik, éppen ezért kritikával kell illetni a weben elérhető forrásokat – hozott új szempontot *Kokas Károly*, aki szerint új segédtudomány alakul ki a digitalizálás körül.

– A szövegek élettartamára is kihat a digitalizálási bumm. Az online elsősorban a mának szól, még ha archiváljuk is – tette hozzá *Annus Gábor*.

A digitalizálás hatásáról beszélgetők egyetértettek abban, hogy **a webes világban is érték maradt a nyomtatott kiadvány**, amelyet 2017-ben, a 88. könyvhéten is ünnepelünk.

SZTEInfo

Korábban írtuk:

88. Ünnepi Könyvhét: Tudománynépszerűsítő programok az SZTE szervezésében (/sztehirek/2017-junius/88-unnepi-konyvhet?folderID=40461&objectParentFolderId=19396)

Hatszavakkal is hangolódunk a 88. Ünnepi Könyvhétre (/sztehirek/2017-majus/hatszavakkal-is)